

Світлана Смілянець (м. Київ)

## Історія міст і сіл України на сторінках часопису «Краєзнавство» 2012–2016 роки

*Досліджено тематику статей в рубриці «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» часопису «Краєзнавство» (2012–2016 рр.), а також повідомляється про довідково-бібліографічні ресурси Національної історичної бібліотеки України, що висвітлюють публікації з журналу.*

**Ключові слова:** часопис «Краєзнавство», Національна спілка краєзнавців України, краєзнавча діяльність, Національна історична бібліотека України, краєзнавчі інформаційні ресурси.

Svitlana Smilianets

## The history of cities and villages of Ukraine in the magazine «Krayeznavstvo» 2012–2016

*The article considers the topics of the articles in the section “The history of cities and villages of Ukraine: historical theoretical issues of the study” of the magazine “Krayeznavstvo” (2012–2016), as well as it is reported about the reference and bibliographic resources of the National Historical Library of Ukraine, that cover the publications from the magazine.*

**Key words:** magazine «Krayeznavstvo», the National Society of Local History Experts of Ukraine, local history work, the National Historical Library of Ukraine, local history informational resources.

Светлана Смилянец

## История городов и сел Украины на страницах журнала «Краєзнавство» 2012–2016 годы

*Исследована тематика статей под рубрикой «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» журнала «Краєзнавство» (2012–2016 гг.), а также сообщается о справочно-библиографических ресурсах Национальной исторической библиотеки Украины, освещающих публикации журнала.*

**Ключевые слова:** журнал «Краєзнавство», Национальный союз краеведов Украины, краеведческая деятельность, Национальная историческая библиотека Украины, краеведческие информационные ресурсы.

У червні 2017 року виповнюється 90 років з часу заснування наукового журналу «Краєзнавство». До цієї дати фахівцями Національної історичної бібліотеки України – НІБУ) здійснено дослідження матеріалів, вміщених у журнальній рубриці «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення». Розглянуто всі номери журналу, що вийшли друком у 2012–2016 роках. Разом з тим в нашому дослідженні повідомляється і про електронні інформаційні

ресурси НІБУ, в яких розміщено бібліографічні описи матеріалів часопису «Краєзнавство», що робить їх доступними для широкого загалу користувачів.

Дослідження показали, що за останні п'ять років у рубриці «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» опубліковано понад 50 статей, авторами яких стали науковці, студенти, краєзнавці, бібліотекарі та журналісти. Переважна більшість дописувачів –

з Києва (19), активними також були науковці з Одеської області та міст: Одеси (12), Полтави і Кременчука (6), Львова (2), Луцька (2), Черкас (2), Донецька (2), Любліна (Польща) (1).

Тематика опублікованих у часописі матеріалів охоплює широке коло питань з історичного розвитку міст і сіл України від найдавніших часів до сьогодення.

Під час змістовного аналізу статей рубрики, виявилось, що більшість розвідок науковців, присвячені темам повсякденного життя населення, забудові та самоврядуванню міст, розвитку промисловості та громадського транспорту, топонімічним дослідженням, ювілеям окремих міст і сіл тощо.

Про побут населення українських міст і сіл розповідається в статті науковців Андрія Острянка та Інни Непотенко «Чернігів у 1920-х роках: реалії повсякденного життя»<sup>1</sup>. Цій же темі присвячена і стаття Вячеслава Попова, доцента Донецького державного університету «Побутові умови мешканців українських міст в 1917–1920 роках», в якій автор розглядає «основні елементи повсякденного існування населення міст України в умовах занепаду всіх ланок міського господарства в період національно-демократичної революції 1917–1920 рр. Визначаються особливості функціонування комунальної сфери на різних етапах революції, характеризуються спроби органів управління з

налагодження побуту міських жителів, перераховуються способи самостійного вирішення громадянами своїх нагальних проблем»<sup>2</sup>.

Відзначення ювілеїв міст і сіл спонукає краєзнавців до нових наукових розвідок з історії рідного краю. В досліджуваній нами рубриці журналу за 2012–2016 рр. опубліковано 17 статей, що присвячені цій темі.

До 350-річчя набуття Гадячем статусу гетьманського міста підготовлено добірку публікацій: Тарас Чухліб висвітлює тему «Гадяч – гетьманська столиця Івана Брюховецького у 1663–1668 роках»<sup>3</sup>, Оксана Коваленко підготувала огляд джерел з історії цехового ремісництва міста Гадяча<sup>4</sup>, Володимир Маслак в своїй статті розкриває місце і роль міста Гадяча в процесі українського державотворення як рангової маєтності українських гетьманів<sup>5</sup>. В добірці вміщено також статті Петра Баранця<sup>6</sup>, Володимира Крота<sup>7</sup>, Віктора Саранчі<sup>8</sup> та Віктора Ревегука<sup>9</sup>, в яких розповідається про історичні події, що відбувалися на теренах Гадяцького краю.

515-річчю від першої письмової згадки про село Бишів Київської області присвячено статтю Євгена Букета, в якій автор на основі архівних матеріалів та історичної літератури досліджує розвиток колишнього містечка від його заснування в XI столітті і до кінця XVIII століття<sup>10</sup>.

<sup>1</sup> Острянка А. Чернігів у 1920-х рр.: реалії повсякденного життя / А. Острянка, І. Непотенко // Краєзнавство. – 2014. – № 2. – С. 28-48.

<sup>2</sup> Попов В. Побутові умови мешканців українських міст в 1917-1920 роках / В. Попов // Краєзнавство. – 2014. – № 4. – С. 45-51.

<sup>3</sup> Чухліб Т. Гадяч – гетьманська резиденція Івана Брюховецького у 1663-1668 / Т. Чухліб // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 31-46.

<sup>4</sup> Коваленко О. Джерела з історії ремісничих цехів Гадяча XVII-XVIII / О. Коваленко // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 47-52.

<sup>5</sup> Маслак В. Гадяцькі акти другої половини XVII століття у серійному виданні «Універсали українських гетьманів» / В. Маслак // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 53-55.

<sup>6</sup> Баранець П. Історія козацько-старшинського роду Бороховичів / П. Баранець // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 56-60.

<sup>7</sup> Крот В. Історія Гадяча в творчості Михайла Грушевського / В. Крот // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 61-65.

<sup>8</sup> Саранча В. Гадяцький повіт під час Першої світової війни / В. Саранча // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 66-75.

<sup>9</sup> Ревегук В. Отамани повстанців Гадяцького краю (1920-1923 рр.) / В. Ревегук // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 76-86.

<sup>10</sup> Букет Є. Бишів у добу середньовіччя і раннього нового часу / Є. Букет // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 52-57.

Особливим випуском журналу є № 1–2 за 2015 рік, присвячений «Одесі та Одеській області – південній перлині України, історія якої яскраво демонструє тернистий шлях українського народу та навчає нащадків толерантності і мужності, щиросердю та доброзичливості»<sup>11</sup>. Відповідно і рубрика, яку ми досліджуємо, має назву: «Історія міст і сіл Північного Причорномор'я». В ній вміщено чотири статті, присвячені, зокрема, історії міст: Ізмаїла, Овідіюполя та села Райлянки. В інших рубриках цього номеру часопису також широко представлені статті з історії міста Одеси (загалом 15 статей).

Розвідки з топоніміки висвітлені в публікації Олександра і Тетяни Прядко «Історико-краєзнавча характеристика мікротопонімії с. Хоцьки на Переяславщині» та у статтях: Юрія Маринівського «Боввани-Болвани. До історії канівського топоніма»<sup>12</sup>, Євгена Букета «До проблеми датування населених пунктів на території сучасного Макарівського району Київської області»<sup>13</sup>, де зібрано інформацію про витoki топонімів, які нині є назвами селищ і сіл Макарівського району Київської області. Як зазначили автори цих статей: «вивчення та збереження існуючих сьогодні місцевих назв є спробою зберегти і використати в наукових цілях багатющий пласт історико-культурної спадщини нашого народу»<sup>14</sup>.

Історії розвитку міського транспорту та дослідженню «білих плям» присвячені розвідки Стефана Машкевича: «Історія приміських трамвайних ліній Києва. I Святошинський трамвай»<sup>15</sup> та «Історія приміських трамвайних ліній Києва. II Кадетська (артилерійська) лінія»<sup>16</sup>, (в якій йдеться про перше трамвайне підприєм-

ство Києва, що належало місту), а у статті «До історії тарифів на громадський транспорт в Києві»<sup>17</sup> автор простежує еволюцію тарифів на проїзд у міському громадському транспорті Києва з другої половини XIX століття по сьогоднішній день.

Результати дослідження тематики статей, вміщених у рубриці «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» журналу «Краєзнавство» за 2012–2016 рр., показали, що найбільше опубліковано статей про населені пункти Київської області та міста: Київ (21), Одесу (12), Донецьк (2), Луганськ (2), Луцьк (2), Львів (2); чимало матеріалів присвячено малим містам і селам України (10).

Важливо зазначити й те, що результати попереднього дослідження часопису «Краєзнавство», яке проводилося Денисом Бровендером у 2013 році, показали: у період 1993–2013 роки (20 років) в досліджуваній нами рубриці було опубліковано майже 50 повідомлень<sup>18</sup> і за період 2012–2016 рр. (5 років) опубліковано 52 статті. Отже, кількість статей тільки за останні 5 років значно зросла в порівнянні з попередніми роками. Проведене нами дослідження часопису, зокрема, його окремої рубрики, дає підстави стверджувати, що з кожним наступним номером не тільки збільшується кількість опублікованих статей, але й відбувається постійне удосконалення видання, розширення тематики розвідок та публікацій колективу авторів з усіх регіонів країни, що сприяє вивченню нагальних історико-теоретичних проблем з історії міст і сіл України. Тож, у рік 90-річчя з часу заснування журналу «Краєзнавство», щиро вітаємо творчий

<sup>11</sup> *Гриневецький С.* [Вступне слово] / С. Гриневецький // Краєзнавство. – 2015. – № 1–2. – С. 5.

<sup>12</sup> *Маринівський Ю.* Боввани-Болвани. До історії канівського топоніма / Ю. Маринівський // Краєзнавство. – 2013. – № 3. – С. 21–23.

<sup>13</sup> *Букет Є.* До проблеми датування населених пунктів на території сучасного Макарівського району Київської області / Є. Букет // Краєзнавство. – 2016. – № 3/4. – С. 63–76.

<sup>14</sup> *Прядко О.* Історико-краєзнавча характеристика мікротопонімії с. Хоцьки на Переяславщині / О. Прядко, Т. Прядко // Краєзнавство. – 2013. – № 1. – С. 16.

<sup>15</sup> *Машкевич С.* Історія приміських трамвайних ліній Києва. I Святошинський трамвай / С. Машкевич // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 35–44.

<sup>16</sup> *Машкевич С.* Історія приміських трамвайних ліній Києва. II Кадетська (артилерійська) лінія / С. Машкевич // Краєзнавство. – 2014. – № 2. – С. 15–27.

<sup>17</sup> *Машкевич С.* До історії тарифів на громадський транспорт в Києві / С. Машкевич // Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 45–56.

<sup>18</sup> *Бровендер Д.* Часопис «Краєзнавство» у розбудові історичного краєзнавства в Україні: до 20-ї річниці діяльності (1993–2013) / Д. Бровендер // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 8–22.

колектив редакційної колегії на чолі з її головним редактором Олександром Реєнтом і бажаємо нових творчих злетів у подальшій розбудові часопису, який сьогодні є потужним керманічем краєзнавчого руху в Україні.

Досліджуючи матеріали рубрики «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» журналу «Краєзнавство», фахівці Бібліотеки, водночас, переглянули інформаційні ресурси НІБУ, в яких відображено бібліографічні описи статей видання. Виявилось, що для користувачів Бібліотеки часопис «Краєзнавство» представлений в каталогах і картотеках як на паперових носіях, так і в електронних базах даних (БД). Зокрема, в науково-бібліографічному покажчику «Історія України», що розміщений на сайті НІБУ в однойменній БД, знаходимо 292 бібліографічні записи (БЗ). Аналітичний розпис статей наукового журналу «Краєзнавство» здійснено в БД «Періодичні і продовжувані видання з фонду НІБУ», загалом 489 БЗ. Крім того, бібліографічні описи матеріалів часопису відображені в тема-

тичних електронних баз даних: «Історія міст і сіл України» – 102 БЗ, «3 історії повсякденного життя в Україні (20–30-ті роки ХХ ст.)» зібрано 37 БЗ, «Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства» – 26 БЗ. Отже, доробок часопису «Краєзнавство» широко висвітлюється на сайті НІБУ за допомогою довідково-бібліографічних ресурсів Бібліотеки. Дослідники, краєзнавці, всі, хто цікавиться історією рідного краю швидко знайдуть необхідну інформацію для своїх наукових розвідок.

Наразі НІБУ продовжує здійснювати функції методичного центру з питань бібліотечного краєзнавства для обласних універсальних наукових бібліотек України. Бібліотека реалізує інноваційний проект зі створення інтегрованого краєзнавчого ресурсу «Історія міст і сіл України», мета якого – сконцентрувати краєзнавчу інформацію у базі даних, що стане джерелом та інструментом для здійснення історичних розвідок, генеалогічних, етимологічних, культурологічних, пам'яткознавчих та інших досліджень.

## References

- Baranets' P. Istoriiia kozats'ko-starshyns'koho rodu Borokhovychiv / P. Baranets' // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 56–60.
- Brovender D. Chasopys «Kraieznavstvo» u rozbudovi istorychnoho kraieznavstva v Ukraini: do 20-i richnytsi diial'nosti (1993–2013) / D. Brovender // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 4. – S. 8–22.
- Buket Ye. Byshiv u dobu seredn'ovichchia i ran'n'oho novoho chasu / Ye. Buket // *Kraieznavstvo*. – 2014. – № 1. – S. 52–57.
- Buket Ye. Do problemy datuvannia naselenykh punktiv na terytorii suchasnoho Makarivs'koho rajonu Kyivs'koi oblasti / Ye. Buket // *Kraieznavstvo*. – 2016. – № 3/4. – S. 63–76.
- Hrynevets'kyj S. [Vstupne slovo] / S. Hrynevets'kyj // *Kraieznavstvo*. – 2015. – № 1–2. – S. 5.
- Kovalenko O. Dzherela z istorii remisnychykh tsekhiv Hadiacha KhVII-KhVIII / O. Kovalenko // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 47–52.
- Krot V. Istoriiia Hadiacha v tvorchosti Mykhajla Hrushevs'koho / V. Krot // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 61–65.
- Marynovs'kyj Yu. Bovvany-Bolvany. Do istorii kanivs'koho toponima / Yu. Marynovs'kyj // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 3. – S. 21–23.
- Maslak V. Hadiats'ki akty druhoi polovyny KhVII stolittia u serijnomu vydanni «Universalu ukrains'kykh het'maniv» / V. Maslak // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 53–55.
- Mashkevych S. Istoriiia prymis'kykh tramvajnykh linij Kyieva. I Sviatoshyns'kyj tramvaj / S. Mashkevych // *Kraieznavstvo*. – 2014. – № 1. – S. 35–44.
- Mashkevych S. Istoriiia prymis'kykh tramvajnykh linij Kyieva. II Kadets'ka (artylerijs'ka) liniia / S. Mashkevych // *Kraieznavstvo*. – 2014. – № 2. – S. 15–27.
- Mashkevych S. Do istorii taryfiv na hromads'kyj transport v Kyievi / S. Mashkevych // *Kraieznavstvo*. – 2012. – № 1. – S. 45–56.
- Ostrianko A. Chernihiv u 1920-kh rr.: realii povsiakdennoho zhyttia / A. Ostrianko, I. Nepotenko // *Kraieznavstvo*. – 2014. – № 2. – S. 28–48.
- Popov V. Pobutovi umovy meshkantsiv ukrains'kykh mist v 1917–1920 rokakh / V. Popov // *Kraieznavstvo*. – 2014. – № 4. – S. 45–51.
- Priadko O. Istoryko-kraieznavcha kharakterystyka mikrotoponimii s. Khots'ky na Pereiaslavshyni / O. Priadko, T. Priadko // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 1. – S. 16.
- Revehuk V. Otamany povstantsiv Hadiats'koho kraiu (1920–1923 rr.) / V. Revehuk // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 76–86.
- Sarancha V. Hadiats'kyj povit pid chas Pershoi svitovoi vijny / V. Sarancha // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 66–75.
- Chukhlib T. Hadiach – het'mans'ka rezidentsiia Ivana Briukhovets'koho u 1663–1668 / T. Chukhlib // *Kraieznavstvo*. – 2013. – № 2. – S. 31–46.